

HØJBY KIRKES KALKMALERIER

Ved Dr. phil. Poul Nørlund.

DEN ældste del af Højby kirke, det nuværende kor og skib, er et usædvanlig rummeligt romansk anlæg, bygget engang i det 12. aarh. af raa og kløvet kamp med anvendelse af jærnhvl ved hjørner, vinduer og døre. Den oprindelig fladloftede kirke overhævedes i slutningen af 14. aarh., og meget hurtigt efter maa den være bleven udsmykket med kalkmalerier, der i 1901 paany fremdroges og istandsattes af Nationalmuseets konservator, figurmaler Eigil Rothe.

I 15.—16. aarh. tilbyggedes der kirken et taarn i vest, et vaabenhus i syd, et kapel og et sakristi i nord. Alle disse tilbygninger er af munkesten, for en meget stor del skalmurede med nye sten ved en større restoration, som kirken underkastedes i begyndelsen af 1870'erne.

I n v e n t a r : Sengotisk fløjaltertavle med korsfæstelsesbillede paa en predella fra 1572. Alterbordspanel ca. 1575, Døbefont af granit fra kirkens ældste tid. Prædikestol af Lorens Jørgensen fra 1656. Sengotisk krucifix paa skibets nordvæg. Stolegavle fra 1555. Klokkerne er fra 1518, 1603 og 1744.

Af gravminder findes et maleri af præsten Eske Bertelsen, † 1626, samt en ligsten og en mindetavle over præsten Hans Nyegaard, † 1748. Udenfor vaabenhuset ligger en romansk ligsten uden indskrift.

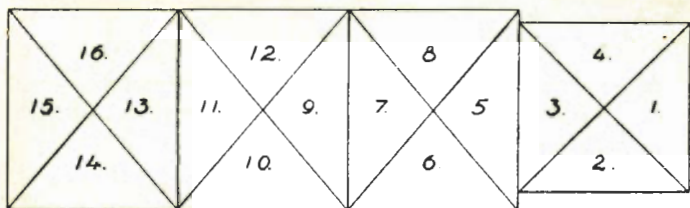
Kalkmalerierne

i Højby hører til de bedste og interessanteste i landet. De er fra en periode i kunstens historie, hvor man interesserede sig mindre for det ophøjede og alvorlige end for det yndefulde og elegante. Vi er lige langt fra den romanske kunsts strængthed og fra den sidste middelalders grelle realisme.

Vil man vide, hvad kunstneren har formaaet og ikke formaaet, skal man først se paa Kristusfiguren over alteret, en uanselig og ringe udført skikkelse, der unægtelig savner baade højhed og dybere følelse. Dette motiv maa vi indrømme, at kunstneren slet ikke har magtet. Men derfra skal man vende sig til den dejlige Sct. Mikael i samme hvælvings vestlige kappe, eller maaske endnu bedre til den stolte falkejæger helt nede i kappen nærmest taarnet. Han er egentlig symbolet paa en last, hovmodet, som staar for fald; men uden at skænke dette mange tanker har kunstneren givet sig hen i skildringen af hans verdslige pragt. I et saadant motiv er han helt og holdent med og har givet sit bedste.

Billederne maa stamme fra tiden lige omkring 1400, at dømme efter de ridderlige modedragter. Et samtidigt vaabenskjold, der findes paa korets nordvæg, giver desværre ingen hjælp til nøjere datering. Det er Finkenovernes vaaben, og den gejstlige stifter, der knæler nedenunder, maa have tilhørt denne slægt.*) Billedet af en løvinde med sine unger, nederst paa samme væg, er et af middelalderens mange symboler paa kærligheden.

*) Han kunde være Roskildekanniken Nils Jacobsen Rusere eller Finkenov, som nævnes i 1370'erne og som kan have haft et præbende heroppe.

Korhvelvingen

er viet dommedag.

1. Østkappen: I en mandorla troner Kristus paa regnbuen med blødende vunder i de oprakte hænder. Udenom ham knæler Maria og Johannes Døberen som menneskehedens forbedere (egentlig et byzantinsk motiv, som først i den senere middelalder er blevet optaget i den vesterlandske kunst).

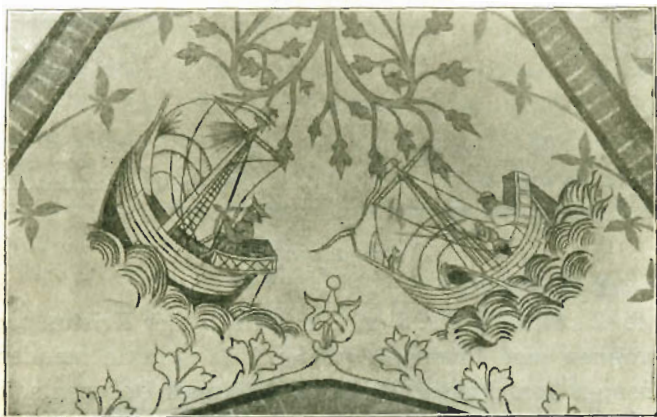
2. Syd kappen: En engel kalder med sin basun de døde frem af deres grave. Nogle af dem vandrer fortrøstningsfulde til dommen med kisten under armene. Andre er tydelig nok grebne af angst for, hvad der skal komme.

3. Vest kappen: Ærkeenglen Mikael som sjælevejer, en skøn og yndefuld skikkelse, helt i det 14. aarh.s idealiserende stil, med et par prægtige vinger, der giver figuren baade flugt og storhed. Den sjæl, han for øjeblikket har paa vægtskaalen, gaar det aabenbart mindre godt; den er for let, djævlene tynger den modsatte skaal ned, og den arme river sig fortvivlet i haaret.

4. Nordkappen: Helvede fremstillet som et gabende uhyrshoved, hvori de fordømte slæbes ind af barokt udseende djævlø, mens straffens engel svæver over dem med sit sværd.

I skibets østhvelving

staar de to kapper (5 og 7) nu tomme fordi billederne engang i forrige aarhundrede er bleven ødelagt ved ny-

Hellig Olavs Sejlads.

pudsninger. I østkappen har den hellige Erasmus' martyrium været fremstillet.

6. **Syd kappen**: Her findes det ejendommeligste af alle kirkens billeder, forestillende Hellig Olavs kapsejlads med broderen Harald (Haarderaade) om Norges krone. Legenden herom, der er ganske uhistorisk, kendes fra en af vore gamle folkeviser (Danmarks gamle Folkeviser ved Sv. Grundtvig, II 134). Olaf havde overladt Harald sit hurtigsejlende skib „Ormen hin glade“, og sejlede selv i „Oxen hin lade“, men kom dog først. „Oxen“ sejlede saa hurtigt, at en pil, som Olaf skød ud af „fremmerstavn“, faldt i vandet bagved skibet. Det er dette, kalkmaleriet fremstiller. Det samme billede findes ogsaa i Skamstrup kirke. („Fra Holbæk Amt“, VIII, 120).

8. **Nordkappen**: Den hellige Laurentius, der levende steges paa en rist, i nærværelse af den romerske kejser Valerian. Laurentius er en af de store martyrer fra midten af det 3. aarh.; sit martyrium skal han have baaret med næsten overdreven standhaftighed. „Vend

Ridder i Stridsdragt.

mig om, nu maa denne side vist være tilstrækkelig stegt“, skal han have sagt.

Skibets mellemste hvælving.

9. Østkappen: Den drabelige ridder S. Jørgen („den første ridder efter vor herres fødsel“) sprænger frem mod en frygtelig drage og frelser derved i sidste øjeblik den unge prinsesse, som var bestemt til at ofres i dens gab.

10—12: Helgenfremstillingen afbrydes her af 3 billeder af Jesu barndomshistorie. I sydkappen Mariæ bebudelse. I vestkappen de tre hellige kongers tilbedelse, og i nordkappen Jesu fremstilling i templet.

Den vestlige hvælving.

13. Østkappen: Smedenes helgen S. Løye (eller paa latin Elegius). Han levede i Frankrig paa kong Dagoberts tid (7. aarh.) og var guldsmed, senere møntmester; paa grund af sin fromhed endte han som bi-

skop i Noyon, en karriere, der paa den tid ikke var slet saa opsigtsvækkende som nu. Den legende, hvorover kalkmaleriet er bygget, fortæller, at da han skulde sko sin hest, skar han først benet af den, skoede det og satte det saa fast igen paa dyret. Det fortælles ogsaa om Løye, som om andre hellige mænd, at han blev fristet af djævelen i en løsagtig kvindes skikkelse. Det maa være den nøgne figur, der ses bag hesten, og som

Ridder i Festdragt.

ved den haandten, den holder i haanden, er angivet som en kvinde. Legenden beretter videre, at Løye afværgede fristelsen ved at gribe sin smedetang og knibe hende i næsen (dette fremstilledes paa et nu forsvundet billede i Stubbekjøbing kirke, se Kr. Nyrop i Aarb. f. nord. Oldkyndighed 1899).

14. **Syd kappen**: S. Stefans stening. Han var den første af alle martyrer, og er vel kendt fra „Apostlenes gerninger“, i hvis 7. kapitel hans stening omtales.

15. **Vest kappen**: En ung stolt falkejæger i al tidens glimrende modedragt, flagrende ærmer og

vajende fjerbusk og ringlende bjælder. Han er personliggørelsen af den verdslige forfængelighed og hovmod. Men bag ham rider paa en oxen en nøgen mand, som retter sin pil mod ridderen. Det er den snigende død, som uden hensyn rammer høje og lave.

16. N o r d k a p p e n: Her findes to billeder, der ogsaa maa opfattes som moraliserende. En ung mand og kvinde i øm omfavelse, mens en djævel hvisker hende en ond indskydelse i øret. Det er en af middelalderens staaende fremstillinger af vellysten. Det andet billede maa snarest forklares i tilknytning hertil. Kvinden, som djævelen havde forført (havde hun monstro benyttet omfavnelsen til at stjæle sin elskers pung?), har til straf faaet sin haand afhugget, blodet vælder ud af armstumpen. En mand, der i sin dragt og type har en maaske kun tilfældig lighed med apostelen Jakob den ældre, peger med sin stok paa den afhuggede haand.
